

DEBRECENI FŐISKOLAI LAPOK.

KIADJA A FŐISKOLAI MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Debrecen, Főiskola.

I. emelet IX. terem.

Megjelen havonta egy szám.

Felelős szerkesztő:

G U L Y Á S I M R E.

Társ-szerkesztők:

P Á N C Z É L J E N Ő és K O V Á T S B É L A.

Kiadóhivatali főnök: Kathoná Mihály.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 5 korona.

Fél évre 2 kor. 50 fill.

Ifjúsági egyesületeknek 4 korona.

Főiskolai hallgatóknak 3 korona.

Egyes szám ára: 24 fillér.

Az utolsó erőfeszítés előtt . . .

Ha valaki most azt gondolja, hogy szerkesztőségünk programjának olvasásába kezdett, sietek felvilágosítani, hogy igen csalódott. Mert hiszen mi érezzük azt legintenzívebben, hogy mennyire szükséges életerős tervek támasztó fáival segíteni e lap düledező öreg épületét; de egyuttal mi tudjuk legjobban azt is, hogy ujságunk élete mennyire szerves összefüggésben van egész ifjúsági életünkkel. És épen ezt tartva szem előtt, nem ígéretünk. Szeretjük azt az embert, aki nem kiabál előre, hanem, bár ha nem sokat, de mégis alkot és ez érthetővé teszi a mi gondolatvilágunkat, megmagyarázza, miért nem adunk programot . . .

Mi is felsorakoztatjuk megint a betük tömött sorhadát, amely azért van síkra állítva, hogy a mi nevünkért küzdjön, hogy minket hirdessen. Ide rakjuk lelkünk minden értékes drágaságát szeretettel. De kevesebb hittel. Isten tudja, már akárhogy ítélnék is felőlünk azok, akik ezt elolvassák, de nekünk, akik ismerjük a mi helyzetünket, másképen gondolkozni önámítás. Nyomorult, pangó évek terméketlensége után, oly rettenetes közönnyel utunkban mindenütt, bizalmunk sok nem lehet. Csak hát úgy érezzük most magunkat, mint a babonás anya, aki előtt a jóslatok szava szentírás. A jóslat azt mondja, hogy a súlyos beteg gyermek ha meg talál gyógyulni, nagyra van hívatva. És az anya szeretetének minden könnyes kincsét, tiszta csillogású drágaságait szomorú gyermekére pazarolja . . .; és nem meri bevallani magának sem, hogy féltett fia meg is halhat, hogy egy előre tudott, lassan elő surranó pillanatban agónizálása megszűnhetik . . .

Ilyen szemünk kilobbani akaró fénye, vergődő lapunk. Gondozzuk két-ségbeesett szeretettel, mert tudjuk, hogy ha megél, magasan ívelő pálya van még előtte . . . Fájoan érezzük, hogy neki még hosszú sor nemzedékek örök-ifjú szülöttének kellene maradnia, akit becézzenek, akit szeressenek Vállaljuk mellette a gondokkal és fáradalmakkal terhes virrasztás nyügös szerepét.

S ha ennek ellenére is meghal, megsiratjuk, de nem vádolhatjuk meg legalább soha magunkat azzal, hogy nem tettünk meg mindent, ami csak módunkban volt

A szerkesztő.

Egyesületünkről.

Mélyen tisztelt Magyar Irodalmi Társaság!

Kissé szokatlan, de annál időszerűbb tárgyról kívánok szólni jelen-alkalommal. Rég óhajtottam volna már elmondani némely észrevételemet az akadémiai ifjúság kebelében fennálló egyesületek, különösképen a Magyar Irodalmi Társaság mai állapotáról a Magyar Irodalmi Társaság plénuma előtt. S amit itt elfogok mondani, megkísérlem más egyesületek ülésein is felemlegetni. Szeretném, ha mindnyájan meghallanák, meghallgatnák s megfontolnák ezt azok, kiknek ezen egyesületek fenntartása erkölcsi kötelességök.

Mélyen tisztelt Magyar Irodalmi Társaság! Volt alkalmam végigtanulmányozni ifjúsági egyesületünk történetét. (Ezért is a Magyar Irodalmi Társaságnak tartozom hálával.) Láttam, élveztem azóta nagyra nőtt alakok első alkotásait, ifjú erők gyönyörű próbáit, vágyódó lelkek első kiröppenését, dalos kedvek ragyogó szikráit, éles elmék első elmélyedéseit. Nehéz vajadások szordinós hangja, síró fájdalmak halk zenéje, pohárcsengésből kipattanó ritmusok, ünnepi érzések méla harangjátéka, borongós emlékek fel-felzokogása, kuruc dalok sarkantyúpengése, templomi énekek orgonás áhítata: az egész egy rokokó zene. Ezt láttam én az elmúlt század diákjainál. Egy csodás kaleidoszkopot a fejlődő lélek érzelmmotívumaiból. Tengerek szín- és hanghatás. Így messziről, az idők mindent átszűrő időrétegein keresztül: egy kedves harmónia. Az erősebb hang letompul, az izléstelen kisímul, a fájdalmas elhalkul... s előttünk áll a kollégium félszázad előtti diákja; fogékony lelkű, édes-bús ellágyulásokra hajló, de minden jót és nemest segíteni, mindenkor dolgozni kész tagja a diák republikának.

Csodálatos az a munkaerő, amivel ezek ahol borongós, ahol dalos kedvű diákok birtak. Ész és szív, az emberi természetnek eme két fundamentalis eleme alkotott általuk sok szépet és sok maradandót. Ahol ez a kettő összefog, ott csak nagyszerűt lehet alkotni. Két roppant munkaerő. Hiszen az istenség is az ész és szív tökéletességeiből áll. Mindentudóság, mindenhatóság, bölcsesség az ész, jóság, gondviselés, irgalom a szív superlatívusai.

Azután minden tetteiket, minden munkájukat szépen bevonta a nemes lelkesültség aranyos patinája. Hogy csak egyet említsek: Balogh Ferenc, a kollégium egykori dárdás diákja, ma világhíres professzora, mint theologus diák s az akkori „Önképezde“ jegyzője, nehéz munkával keresett, szegényes jövedelméből egy aranyat ajánlott fel egy történelmi irányú pályamunka jutalmazására. Emellett

maga is rendkívül nagy szorgalommal dolgozott.

Két év alatt több, mint 100 cikke jelent meg a „Heti Közlöny“-ben. Sokat említhetnék még az akkori és későbbi diákok közül: Szilády Áron, Bihari Péter, Beczner Frigyes, kiknek kiváló elmeéllel írt aestetikai dolgozataik maradandó becsűek, azután a széles körben ünnepezt, becézett poétát: Kovács Gyulát, majd a békétlen és dacos Zsutayt, később Szabolcskát, a mai Magyarország legnépszerűbb költőjét, továbbá Ady Endrét, a mai „nyugatosok“ koronázatlan királyát. Ezek a mi penateseink.

Hogy mily nagyarányú volt az ötven év előtti Magyar Irodalmi Társaság munkássága, könnyen felmérhetjük, ha meggondoljuk, hogy maga a társaság 3 szakosztályra oszlott, nevezetesen: szavalmi, poetikai és tudományos szakokra. Jegyzőkönyveiket külön vezették s a három szakosztály időnként együttes üléseket tartott. Mind a három osztály külön tűzött ki díjakat szakjába vágó munkák jutalmazására. Milyen kiváló munkás lehetett a tagok mindegyike akkor, amikor az egész Magyar Irodalmi Társaság átlag 70–80, s így egy-egy szakban 20–25 tagot számlált. De abból a 20 diákból kitelt egy külön tisztviselői kar, választmány és bíráló bizottságok. Rendkívül nagy és lelkes munkát végzett egy-egy szak, mert az egyesület minden tagja tett annyit, amennyire ereje képessé tette.

A csodálat és tisztelet őszinte érzésével kell megállanunk diák-őseink nagyszerű példája előtt. Azok az avult közlönyök, időmarta jegyzőkönyvek ragyogó képet tárnak elénk a múltból; egy erős, meleg szívű, nagy tetteket harcolt harcossereg bontakozik ki a betűfalanxok mögül, egy színes, gazdag történelmi múlt büszke köntösében, hogy annál jobban fájjon ez a színtelen, vígasztalan jelen.

Tisztelt Magyar Irodalmi Társaság! Az akadémiai ifjúsági egyesületek s közöttük különösen a Magyar Irodalmi Társaság stagnálnak. Évről-évre hanyatlik a munkakedv, fogy a munkaerő s nő a közöny. Pedig künn két irodalmi tábor csatázik. Egy peregrinus sereg vívja csatáját a konservatív irodalommal. S napról-napra látjuk, hogy az új irány — ha nem is diadalmas — nyomait ott hagyta a tradicionális irodalomban is. A magyar irodalom incarnálódásának kora itt van. Már az iskolai oktatásban is helyet követel magának az új irány. Új idők, új emberek, új hitek, új szentek! — Valami nagy megújulás, a világtavas első lehellete érezhető irodalmi, politikai és szociális téren. Csak az ifjúság hallgat. Szervezete leomlik, az emlékeket takargatja, az ősök kultuszát sutba veti, az új eszméket, — nagyosdit játszva, — kigúnyolja.

Inkább a politika, a modern technika és a sport azok, amelyek érdeklődését, — úgy, ahogy — lekötik. Nem kellene pedig felednie, hogy az irodalom a mi nemzetünknek mindenha létfontartó eszköze volt, mikor az öntudatlanság álma dermesztette, az irodalom tángálta élet-tűzzel; mikor nagy gyászai sorvasztották, a költészet tartotta reménnyel, nem kellene felednie, hogy a politikai újjászületésnek hatalmas előjátéka a nemzeti irodalom megújítása volt.

Csak ezt kellene megértenie és értékelnie az ifjúságnak, hogy szeretettel forduljon az irodalom felé.

Káros külhatásokról mindenesetre beszélhetünk. A magyar irodalom olvasókban most szegényebb, mint valaha volt. Sok művelt ember alig ismeri a legközelebbi idők irodalmának történetét. Az irodalomhoz csupán annyi köze van, hogy egy-egy új operett bemutatójára elmegy. A legtöbbnek éppen csak a szín- és zeneművészet iránt van érzéke. Külső káros hatásokról, — mondom, — mindenesetre szólhatunk, de ez koránt sem menti az ifjúság közönyös viselkedését. Nem is mentheti! A mi speciális esetünkben különösen nem.

A Magyar Irodalmi Társaság immár 80 esztendő. Ennek az egyesületnek erősnek, hatalmasnak kellene lenni. Rajtunk múlt, hogy nem tartottuk meg a régi erőben. Pedig aki a debreceni kollégium jövőre nagy átalakulását elgondolja s az ősi intézmények fenntartásának szükségét mérlegelni tudja, csak arra az eredményre juthat, hogy a mai állapot tarthatatlan.

A következő nemzedék (értem az egyetemi ifjúságot) csak oly egyesületeket vehet át, amelyek munkaképesek. Ez csak természetes! A legközelebbi évek munkaeredménye pedig nem kielégítő s összehasonlítva a régi idők nagy-szerű sikereivel, sülyedést mutat.

Ennek a hátramaradásnak és tétlenségnek tulajdoníthatók a Társaság kiadásában megjelenő lap anyagi nehézségei is.

Szükséges tehát, hogy a nagy átalakulást megelőző ezen jelentős időben minden erőnket munkába állítsuk. Különösen sokat tehetnek ez irányban az egyesület bölcsész tagjai. (Ezzel azonban korántsem akarom a munka kötele-ségét különösebben reájok oktroyálni.) Hiszen annyi szép, annyi érdekes téma kínálkozik. A klasszikusokat úgyis ismerjük a középiskolából, de ott vannak a közelmúlt és jelenkor nagy írói, kikről alapos ismertetés alig jelent meg! Ki ne hallgatna szívesen egy jól írt értekezést Mik-száth, Herczeg, Bródy, Móricz Zsigmond, vagy Molnár Ferencről. Vagy egy könnyebb esszét a jelenkor érdekesebb szociális mozgalmairól, tanairól, világfelfogásáról. Vagy ott vannak a

peregrinusok: Ady, Babits stb. Azt mondják, érthetetlenek. Próbáljuk megérteni.

Hatalmas munkamező áll tehát előttünk. Csak munkások kellene. Kit-kit illessenek meg hát a nagy diákösök munkás szelleme, hogy az új Magyarország jövőre zálogai legyenek leg-alább oly értékesek a jövőre nézve, mint amily drágák előttünk a diák-ösök emléke.

Ennek a Társaságnak élni kell. Létföltétele a diák reszpublika munkásereje. Ha a jövőre nagy átalakulásai eltörölnék, a mi szégyenünk lenne, ha tovább él, a mi érdemünk lesz. Tehát: „Sursum corda!” **Koós Eelemér.**

Október 6.-án.

Elmondta: dr. Kiss István.

A mai napot apáink kegyelete gyászün-neppé avatta, de már nemzedékünk szerte az országban egyre lankadó lelkesedéssel, sőt unalommal csak szokásból üli meg.

Anyagi korunk előtt érthetetlen dologra: a haza oltárán hozott önzetlen áldozatra, a leg-főbb kincs, az élet feláldozására int ünnepünk.

Nemcsak nem értik meg, hanem ma ki is gúnyolja az anyagi haszontól ment, tiszta áldozatot. Kihalóban van hazánkban a mult iránti érzék, a kegyelet, mert történelmünk nagy problémái materiális alapon meg sem érthetők!

A magyar előtt egész története folyamán két mérleg-serpenyő állott: egyikben megalku-vás árán, a béke minden áldása, — a másikban inség, nyomor, annyi ezer család kicsiny s az összeség nagy tragédiája volt.

Ha az előbbit választja nemzetünk, meg-nyeri uralkodói bizalmát, jóakarátát s óriási erkölcsi súlyával uralkodó lett volna birodal-maikban — és még sem azt választotta!

Nem volt talán érzéke az anyagi előnyök, a nyugalmas élet, a kultura áldásai iránt, nem látott a jövőbe, nem hatották meg a szenvedő asszonyi és gyermeki könnyek?

Ki merné ezt feltételezni?

Mi vezette tehát őseinket az irtó harc-térre s nemzetünket a végkimerülésig fokozatos romlásba?

E kérdés történelmünk egyik problémája, melyre a történelmi materialismus nem tud kielégítő feleletet adni; pedig Aesopus sovány farkasa már mily régen és mily okosan megadta a feleletet: Nem akarok úr lenni szabadságom árán!

A legtisztább idealismus és szabadságszere-tet multunk legfőbb mozgató ereje, mely oly tiszta lánggal égett, hogy a legveszélyesebb pil-lanatokban is idegeneket, sőt sok alkalommal

az ellenséges faj egyrészét is meghódította, soraink közé vonta.

Ez adja történelmünk másik problémájának megfejtését: egy kicsiny, szabadságát az öngyilkosságig szerető nemzetnek annyi pusztulás, annyi balsors utáni megmaradását!

Mert nemzetünk még győzelmes harc esetén is pusztult. Soha sem nyert annyit, mint amennyit veszített, fokozatos erővesztése pedig csak növelte ellenségei bátorságát, dühét és bosszúszomját.

A pusztulás jeltelen sírokkal népesítette be, hősök temetőjévé avatta hazánk földjét, az ellenség dühének és bosszúszomjának működéséről pedig egész martyrologiát állíthatunk össze.

A mai nemzedék nem tudja, de elfakult írások beszélnek arról, hogy már I. Ferdinánd király megkezdte a törvénytelen elfogatások jószágkobzások és kivégeztetések sorát. A példát pedig követték utódai. Követték különösen akkor, midőn az ország elgyengült, amikor Ausztria lelkiismerete, az erdélyi fejedelemség nem volt képes hivatását tovább teljesíteni. Ettől kezdve egymást érik a vérlázító pörök, a vagyon- és életrablások.

A Wesselényi-féle összeesküvés részeseinek lefejezése, a gályarabok szenvedése, a pozsonyi és eperjesi vértörvényszékek kínpadjai, Rákóczi Ferenc fogsága, a parasztlázadások vérbefojtása, Martinovics és társai kivégzése, a reform korszakban legszebb reményű ifjaink bebörtönzése és a szabadságharc után a rém-ember, Hajnau hóhérainak dühöngése — mind egyazon zsarnoki önkény és bosszúszomj működésének eredményei.

A középkori inquisitio szörnyőségét az újkorba varázsták: kínpad, tüzes vas, eleven parázs, testnyújtás, a végtagok kicsavarása, testcsonkítás, a vallató eszköz, megvesszőzés, életirtó börtön, részletekben való lassú, kínos gyilkolás, hóhérbárd, akasztófa s csak kegyelem gyanánt golyó a büntetés. Sőt Hajnau visszament az ókorba: mintegy megismételtette Krisztus tragédiáját: az akasztófát az elítélttel cipeltette a vesztőhelyre!

Október hatodika! A magyar Golgota!

A tizenhárom vértanú emlékét ünnepli a magyar nemzet. Ünnepli egyre lankadó lelkesedéssel, a szokásszerűség unalmával!

Kevés, talán a 13 mátyr! De hiszen csak egy városban egy napra jutott ennyi! Kevés a negyvennyolcadiki szabadságharc többi mátyrjának hosszú névsora, az elesettek tízezrei, az élőhalott bebörtönözöttek és földönfutók szenvedése!?

Mondják, hogy a nagy tömegekben rejlő

fenség még a legérzéktelenebb embert is meghatja.

Menjünk vissza tehát történelmünkben; kössük koszorúba s ünnepeljük e napon összes mátyrjaink emlékét, hiszen a régebbiekről úgy sem szoktunk megemlékezni!

Ha csak futólagos pillantást is vetünk e koszorúra, kibontakozik előttünk az, amit oly kevés ember lát: a magyar történelem fenségessége!

Mátyrjaink halála — mintha csak arra célzott volna a krisztusi reminiscencia — megváltó halál volt!

Önmegadásuk, férfias nyugalomuk, mellyel a halálba mentek, megszerezte részünkre a művelt világ rokonszenvét, részünkre billentette az igazság serpenyőjét, megszegyénítette a gyilkosokat, nemzetünkben pedig fentartotta a szabadság, a haza önfeláldozó szeretetét. Megváltott a szolgaságtól!

De félre a kalmári számítgatásokkal! Ne latolgassuk, hogy mit köszönhetünk nekik!

Minden nagyobb intézménynek, minden emberi közületnek, minden népnek van ünnepe, melyet az élet mindennapi szürke hajszájából kibontakozva emelkedett hangulatban az emlékeztetnek, a kegyeletnek szentel! Az emlékezés, az ősök példájának mintegy öntudatlan követése adja meg minden nép történetének folytonosságát, következetességét és jellemző erejét.

Korunk materiális irányzata mintha elvágna a folytonosságot! Ma már szélteben hangzik az ifjúság felé a jelszó: *nagyobb dolog élni, mint meghalni a hazáért!*

Bár a viszonyok megengedhetnék, hogy önök is, fiatal barátaim, nyugalomban, békében élhessenek a hazáért, hogy munkájuk illő bérét megkapva jól is élhessenek!

Akkor, de most is, mikor nem rosszul épen élnek, gondoljanak arra, hogy mátyrjaink halálát is élet előzte meg! Ők is munkálkodtak, nyugalmasabb jövő reményében családot alapítottak; a harctéren is — bár ezer kellemetlenség és szenvedés közepette — de mégis csak éltek!

És vajjon kinek éltek? Maguknak talán, mikor az élet minden kényelméről lemondva, kockára tették életüket; családjuknak talán, melyet támasz nélkül nyomorban, sokszor az ellenség dühének kitéve könnyek között hagytak, hogy soha viszont ne is lássák!?

Ezen az ünnepnapon szálljanak magukba, bánják meg, ha félreértették valaha az említett frázist és annak alapján, amint ma szokásos, lekicsinyelték, gúnyosan emlegették mátyrjainkat!

Értsék meg, más az: békében, vagy háborúban élni a hazáért. Aki békében él, az a

béke áldásaiban a legtöbb esetben előmenetelben, köztisztelőben, jólétben, élvezetekben le is éli azt, amit a hazának használ, tehát életben megkapja jutalmát. Az utókor hálájára, kegyeletes elismerésére csak az méltó igazán, aki mindenét, még legdrágább kincsét, életét is a hazának áldozta, de a hazától nem kapott semmit! Ilyenek a mi marylrajaink!

Gondoljanak reájuk kegyelettel! Legyen az ő emléküik áldott és hasson példájuk mindörökké!

Versek.

1. Álom a halálról.

*Csendes az este. Virágos kis kertünk
Illatos, harmatkönnyes mélyén
Hallgatom a szél susogását,
Tücsök ciripelését. A városba messze
Kis harang csendül. Vén fa lombján át
Világol a hold halvány fénye, —
Csend szállt a kertre.*

*S némaság, csönd van a szívemben...
Mint most behantolt, elhagyott sír,
Melyen a gyászolók bús zokogása,
Temetésének melódiája
Elhalt; csönd, mélaság hallgat körülte,
Reá is ráhull az este csöndje
S a gyöngyös-harmat...*

*Lelkem is csöndes, néma halott,
Elhagyták már a siratói:
A fájó, könnyes, bús dalok.
Elhalt fölöttem a gond, a küzdés,
Az álmok üdve, a reménység,
A dal, dicsőség-vágy: az élet...
— Merengő bánat szemfódelének
Selymes fátyola berült lelkemre. —
Valahol lélekharang csendül,
Valahol talán imádkoznak értem
S úgy nyugszom itt, mint csöndes temetőben
Új sírban a halott.*

2. Elment.

*Emlék suhan a kis szobán el:
Elhaló színek, illatok;
Az asztalra lehajtot fövel,
Merengő szívvel álmodok.*

*Könyes szemekkel újra várom
Az eltűnt hímes percekét;
Az esti szellő a kis kertből
Beszór sok viráglevelet.*

*Fehér violák, rózsaszirmok
Elborítják a kis szobát;
A nap lement — s én várok, várok
Egy bússzemű, fehér leányt.*

Pánczél Jenő.

Apró tragédiák.

1. Évike.

Évike ott könyökölt az ablakban. Várt valakit. S míg gondolatai Isten tudja, hol, merre jártak, piciny ujjacskájaival egész önkénytelenül betűket rajzolt a behomályosodott ablaküvegre. Majd, mikor észrevette, fülig pirult s szemét lesütve boldogan mosolygott s nagy gyorsasággal törülte szét az üvegtáblán azt a nevet.

Aztán kinézett megint. Az utcákat őszi szél söpörgette végig, sápadt falevelek zizegő sirással futottak előle. De Évike nem vette észre, nem látta most ezt. Egész lelkével rabja volt annak a barna fiúnak, aki olyan jó, olyan szíves hozzá s aki mindig olyan szomorú. Aki sohasem közeledett őhöz, kinek szívét ő maga szerezte meg magának tiszta, őszinte szerelmével. Akiről olyan jól esik, olyan nagy boldogság el-el álmodozni.

...Én Istenem, hacsak fele is valóvá lehetne!...

Kopogtak az ajtón. Évike megrezsent, dobogó szivecskéjére szorította mind a két kezét, aztán csalódottan, de mégis örömmel vette át a szép virágcsokrot s a kis levélkét, melyet születése napjára kapott attól, kinek személyes megjelenését most hiába várta. Pár sor volt mindössze. Végnélküli nagy boldogságkívánás s rövid értesítés arról, hogy el kellett utaznia messze, nagyon messze.

Néhány év múlt el. Születése napja van ismét a kis Évikének. Ott ül az ablakban és vár, hiába vár valakit. Ujján jeggyűrűt visel, mely olyan nehéz neki, mintha vasbilincs volna.. A szülői kényszer húzta oda azt.

Kopognak az ajtón. Kicsiny csomagot hoz a posta messze, nagyon messze vidékről, tengerparti szanatoriumból. S amíg remegő kezeivel bontja, bontogatja a kis Évike, amíg kiveszi belőle azt a pár — őszinte boldogságot kívánó — sort, azt a pár szomorú, hervadozó kis virágszálat, elébe rajzolódik az a szomorú, sápadt barna fiú, akiről álmodozni olyan iszonyú nagy fájdalom, kitől mégsem tudta elrabolni szívét az a másik férfi.

És Évike nézi, nézi azt a pár sort, amíg csak a betűk össze nem futnak, el nem homályosodnak előtte. Aztán lehúzza és félrelöki

jeggyűrűjét, zokogva borul asztalára s csókjaival halmozza el ezt a pár sor írást, azt a kicsiny virágot, mintha ez volna egyedüli kincse az egész világon.

Vajjon, akinek az élet adója maradt, — a meg nem valósult ifjúkori boldog álmokért mi lesz a kárpótlása ?!

2. Egy kis történet, melynek meséje sincs.

Eltemették az öreg árvai Árva Györgyöt. Neki könnyű volt már, de akiket itt hagyott, azok most lettek csak igazán árvák. Dobszóra került a régi udvarház, alig-alig maradt egy kis ingóság még, annak az elesett, beteges asszonynak, meg három gyermekének. Kettő még iskolába járó vidám kis teremtés volt, akik fel sem tudták fogni helyzetök siralmas voltát. Annál többet gondolkozott erről felnőtt testvérjök, a 20 éves Mártha, aki megölelte, megcsókolta édes anyját, testvérkéit s elindult szerencsét próbálni. Fölvétette magát a postatanfolyamra s tanult szorgalmasan, nagy igyekezettel; szabad idejében pedig, sokszor még éjszakákon is, hímezett és varrt, hogy kenyeret adjon azoknak, akiket olyan nagyon szeretett. Egy év múlva előljárói álláshoz segítették s ő dolgozott lázasan, csak hogy meglegyenek vele elégedve. Néha majd összeesett a kimerültségtől s ha nehéznek találta munkáját el volt készülve, el volt szánva a még nehezebbre. Mert édes anyjára, kis testvéreire gondolt.

Mikor először vette át szerény fizetését, hálaköny csillogott szemében, hálaimádság töltötte be az egész lelkét. Nem is sietett, hanem rohant haza. Boldogan borult édes anyja nyakába, úgy vigasztalta, úgy biztatgatta, hogy ne féljen, hogy jó az Isten, gondoskodik azokról, akik őt szeretik.

Pár év telt el így. Csöndesen, egyhangúan szegényesen, de megelégedésben. A kis fiúk jól tanultak s a Mártha előljárói között nagylelkű pártfogókat találtak. De a jó Mártha nem szervezetének megártott a túlhajtott munka. Az élet kemény föltételeivel úgy küzdött e gyöngye nő, mint egy erős férfi. Az utolsó verejtékcseppig, a szíveszakadtáig. Már nem bírta tovább.

Párnái között pihente egy rövid élet iszonyú tusájának fáradalját. Szomorú, hálás édes anyja virrasztott csendesesen sírdogálva mellette. És ő gondolkozott. Eszébe jutott a maga öröm nélküli, munkás élete, mely olyan rövidke, olyan kicsiny volt, melyet csak a nemes küzdelem, az önfeláldozás tett nagygyá. És úgy szeretett volna sírni, zokogni, — elsíratni ezt az áldott kis életet... De visszafojtotta köny-

nyeit, ne fájjanak azok még szeretteinek is, csak neki, magának... inkább százszorosan...

Csak mikor elesett édes anyjára nézett, mikor kis testvérei simogatták, csókolták fehér kezét, akkor nem tudta titkolni könnyeit, akkor sírt, zokogott sokáig, keservesen.

Szelid őszi estéken ki-ki ül özv. Árva Györgyné a nagy eperfa alá egy karosszékbe. Serdülő fiai kényeztetik, vigasztalják, de az ő lelke derűjét vissza nem adja már senki, semmi. A jó kis Mártára gondol és kérdezi magában, hogy van-e boldogság a földön, s ha van — én Uram, Teremtőm —, hogy kell azt kiérdemelni?.....

Kibuggyan szeméből a könny.

Fönn az eperfán halk susogással búcsúzik ágától mindenik levél s hulldogál reá lassan, lassan. Megakad egy-egy ős fűrtjei között, aztán onnan ölébe pereg. Köröskörül sárga avar lepi be lágyan a kihalt pázsitot.

...De jó is lesz odalenn megpihenni!...

Bányay Lajos.

Új nóták.

I. Debreceni este,

A Nagytemplomnál utólért az este,

Sötétek lettek utcák és lerek...

Eliült a zaj. Nem járt künn most már senki,

Csak én, szomorú, bánatos gyerek...

A Nagyerdőről futó szél suhant be,

Hozta a lombok bús üzenetét...

Itt is, ott is megrebbenő gázlángok,

Apró fények pislogtak szerteszét...

S az őszi este nótákat fakasztott,

Ritmusra léptem én, kósza diák...

És a lelkemben zsongtak lágyan, mélyen

Hazavágyó halk melódiák...

II. Az én kicsi mátkám...

Még nem ismertelek s már is úgy éreztem,

— Enyémnek kell lenned...

Már előre hívott, már előre intett

A Te nagy szerelmed...

Az én biborfészke: az én beteg lelkem

Sóskönnyeiktől ázott;

Tudtam, hogy Te kelthetsz, Te ébreszthetsz benne

Vidám, új világot.

Azt hiszem, a karod, — csak nem vettem észre,

Már ölelve vár rám...

Azt hiszem, Te voltál elejétől fogva

Az én kicsi mátkám...

*S hogy a csalódások útját végigjártam,
Széles kedvem támad...
Hejjehuja-szóval szeretném csókolni
A Te kis ruhádat.*

I II. A bűnhoesánatról . . .

*A bűnbánatról prédikált a pap...
Nyílt, nemes arccal néztél föl reá;
S oly szendén, tisztán állottál Te ott,
A büszkén hajlott boltozat alatt!...*

*S én úgy megbántam, hogy talán bűnös vágy
Szennyezte lelkem, midőn láttalak;
S töredelemmel siklott pillantásom
Arcodra a nyúlt oszlopok alatt...*

A bűnbocsánatról prédikált a pap!...

Gulyás Imre.

Ódon nóta . . .

A kupéajtó becsapódott utánuk. Hárman voltak. Egy halvány arcú elegáns asszony, egy dióbarna szemű leány és egy magas, izmos, sápadt fiatalember. . . Csöndesen leültek. A férfi csak most szállott be, a nők már régóta utaztak. Homlokukat megárnyékolta a fáradtság és szemük pillájára bágyadtság nehezedett. . . Alig haladtak félóra hosszúig, az asszony elszenderedett. A lány is befogta a szemét. . . Csak a férfi nézte nyugodtan az alig pislákoló lámpát. . . Csend vette körül őket. Csak a vonat zakatolt, mintha valamit szomorú dühvel panaszolna, mintha valami óriás-bűnbánó fogcsikorgatva verné a mellét. . . Úgy zakatolt a vonat. . . Keserves fényű kicsi lámpák homloka ütődött ki a sín mellett a homályosságból. . . Apró állomások suhantak el az éjszaka egykedvű némaságában. . .

A koci rövidet döccent. . . A fiatalember megsimogatta homlokát és szomorúan sóhajtott, amint a mellette ülő lányra futó pillantást vetett. Az pedig halkán megszólalt:

— Mi bajod, kisuram? . . .

A két pár szem hirtelen összevillant.

— Te jutottál az eszembe. . . Tudod, akkor, amikor elhagyol egyszer. . .

— Sándor, kínozni akarsz? . . .

— Ha fáj ez neked, elhagyom. . .

— Talán nem is szeretsz már, hogy ilyesmit kérdezel tőlem?

Sándor odahajolt a lányhoz és megcsókolta a száját. . . Valami szomorú fájdalom reszketett a szemében. A lány erősen átfogta a nyakát és a férfi karjaiba engedte magát. Valami óriási erő taszította össze az ajkaikat,

valami csodálatos, búbajos varázslat csalt köréjük tavaszt. . . Az örökkévalóság minden reményfeletti vágyódása és csillogó boldogság valósulása egy percre tömörödött.

Azután, mintha valami álmjárás deleje öntötte volna el az ereiket. Meghalkított, finom hangulatok melegsége szállt a csókjaikba. Gyönyörűséges boldogságot éreztek.

Megsejtették, hogy minden percre megvan a maga külön vágyódása. És átadták magukat egymásnak forrón, álmodóan. . . A lány szólalt meg először.:

— Hogy van az, Sándor, hogy te örökké tudnál csókolózni?

A férfi nevetve símogatta meg a finom, bársonyos nőarcot.

— Édesem! Maga az élet kívánja ezt így tőlünk. Mert ám olyan az élet, mint egy ezer tájú őserdőben haladó ócska szekér. Benne dögünk; virágok és mérges füvek hajlanak utánunk. Kies réteken le kell tépnünk minden virágot, mert elhagyjuk és azután, ha visszatérünk, már csak holló károg a száraz ágakon és hideg szél zörgeti a harasztot. . . Csókollak, mert, ha ez a perc oda, vége mindörökké. Többé meg nem foghatom, mert meghalt lelkemben ennek a pillanatnak a maga külön-színű vágyódása, amely elenyészik, míg az óram mutatója egyik percről a másikra fut. . .

A lány mindig nézte a férfi ajkát. . .

Szemében ott lobogott olthatatlan, szenvedélyes szerelme, amely képes volna mindenre azért a szomorúszemű gyermekemberért. . . Oda símult az erős férfimellre. . . ráhajtotta a fejét és szinte úgy érezte, hogy most fennjár mesevilágok valóvá lett álmaiban, fényes, ragyogó magasságaiban. — — — A vonat hosszút füttyentett. Megérkeztek.

* * *

Viszonyuk tüzes ereje forró melegségébe, édes álmodások elringató számításába burkolt lelküket. Vágyódásaik összecsaptak és erősödtek egymás tüzétől. Betelt imádság volt egyik a másiknak. Kis semmi csalódások árnyékos tavaszi napját lángsugarú nyár bódítása váltotta föl a lelkünkben. Szíve fele volt a leány a férfinak és viszont.

Az édes semmiségek vidám napjai jöttek. Fiatalnak, erősnek érezték magukat. Együtt várták áhítatosan az élet megnyílását számukra.

Tiszta, felhőtlen, irigyelnivaló jövőző köszöntő szava hangzott feléjük. Csak néhány év türelmes várakozására volt szükség. És e nehéz tantaluszi esztendő meg hozták azt a nagy örömet, hogy teljesen megismerhették egymást. A büszke, dacos, világgal nem törődő férfi erős mellére ráfonódott a lány, mint a kemény fátörzsre a mosolygós levelű borostyán. És most

már igazán a mindenséget jelentették egymásnak. A férfi lelkében erős költőiség lakott. A szeliden, majd követelősen vágyó dalok suhanó, tarka madárja röppent ki hangulatai meleg fészkből... Tudta, hogy ihletője az övé lesz mindhalálig és csecsebecsés versek kiáltották ki öntelt várakozását... Úgy volt, mint aki nagy kincset vár és féltő gonddal lesi messzenyúló megérkezését...

Mindketten megszokták azt a gondolatot, hogy együtt lehet csak élniök. A megválás borzongva suhanó perceiről sohasem beszéltek egymás előtt... Ott érezték azt a lehetetlenség világában... Összefutott útirányok nem vált többé el, hanem egyenesen, sugárosan vezetett virágos kertek csókoló tavaszába... vezetett a megteljesedett boldogságba...

Sokszor elmondta a leány:

— Kisuram! Te vagy az én sápadtszájú apostolom, aki kézenfogva vezetsz régi vágyódások Igéretföldjére. Amikor végigsímogatja szemem pillantása alakodat, érzem, hogy hozzád vagyok láncolva kibeszélhetetlen erővel. Jaj, én tudom, hogy Te nagy úr leszel. Én meg leszek majd a Te csacsogó kis borzas asszonyod, aki a szemedből minden nap kiolvassa, hogy szereted-e még?...

A „kisuram“ nevető szemmel karolta át ilyenkor az ő lázas szemű mátkáját. És babusgatta:

— Úgy, úgy! Te leszel a vágyam első állomása, ragyogó szemű kis anyja verseimnek. Mi majd csak összeölelkezünk és mialatt más irigykedve ejti ki a nevünket, a szemünkkel unszoljuk egymást: „Kis párom! Csókold meg még egyszer a számat...“

*

A lezárt mámorok, a szívet döngető epedések végre szabad utat kaptak... Összekapcsolta őket a sors, hogy legyenek együtt mindhalálig... Ha egymásra néztek, hevesen vert az erük és tompán dühögött a szívük, mint egy telt rózsával kopogtatott ezüstharang... Lelkük, testük minden titkolt kincsét bizalmuk párszony szőnyegére dobták és egymás felé nyújtották vágytól remegő kézzel... Szívük öskietlensége felett ívelt hajlású árnyékos boltzatok emelkedtek egymásért rajongásuk tündöklő köveiből és legtitikosabb valójuk szentelt berkeiben bibortrónust engedtek egymásnak... És szemük pillantása hejehujázó dícséreteket regélt... Szerelmük eltöltötte minden kicsi zugát epedő lelküknek és vágyuk olthatatlanul, mindig friss erővel buggyant elő. Az asszony az élet érintését érezte mindig futkosni fehér testében. A férfi pedig mindent elfelejtett a párján kívül. Egyetlen új nóta nem pattant ki a lelkéből. A percek újonnan, meg újonnan ér-

kező eleven melegsége nem engedte, hogy beszéljen az elfutott pillanatok gyönyörűségeiről. Dalos száját lezárta a felesége mindig friss csókja...

Tavasszal esküdtek. Így futott el felettük a nyár. Az ősz fiatalágtépő keze megborzosolta már a fák koronáját. A kerti virágok büszkén égő díszre meghalványodott és futó szélrohamok kergették világgá az árva rózsaleveleket... A férfi szobájába húzódott és olvasgatni kezdett. Az asszonyka is elrendezett mindent és az urához ment. Ez rögtön letette a könyvet és fecsegni kezdett. A feleség valami erős hülérről panaszkodott. De nem aggódtak azért miatta. Előhozták ezer édes emlékeket, jegyidejük csacska boldogságát és lelkük elédelgett ezeken. Az este futva lejárt és éjreszállva pihenni tértek. Odakünn minden elcsendesedett. Szomorú szemű őszi este bugyolálta fakó kendőjébe a fák fejét és a házak görnyedt derekáról gyenge szellővel símogatta le az utolsó nyári port. Bennt a férfi nyugodtan aludt. Az asszonykán azonban láz vett erőt. Rettenetes forróság kezdte égetni, tekintete kutatva bolyongott ijedt rebbenéssel az őszi éjszakába és eszmélete cserbenhagyta. Amikor felébredt az ura, szederjes arccal kínosan köhögött és remegve markolta kis kezével a párnáját.

...És egy hónap múlva egy kusza fűrtű fa bólogatva hullajtotta sírjára az elaggott őszi leveleket...

*

És a férfira beköszöntött a lassú temetkezés ideje. Révedező lelkésnek kínos bánata átitta körülötte az egész világot. Életének legértelmesebb szaka illatos virágkoszorújával az ő halott fehér asszonyának hívó szavát sikoltotta. Barátai megpróbálták mindent. Nem segített semmi. Az élet gyökereit támadta meg a szomorúság, hogy véres kinnal tépjen ki minden szálat... Az árva ember örök bánata gyilkos erővel nehezedett a mellére. Komor tél irigy fergetege dühödten rázta rá az ablakot és ő tavaszt álmodott... Amidőn virágillat csókolt össze alakjukat. Kibukott előtte valahonnan első önfeledt napjuk kacagó emléke... mikor a kupéajtó becsapódott utánuk és a vonatkocsi pislogó lámpáját örömesdő sejtelmek táncolták körül...

S a beteglelkű ember lassankint ezeknek az emlékeknek kóros visszaálmódója lett. Bánatos szemű visszavágyódások homlott utcasorán régi nóták nótáztak felé. Szomorúságának halkán neszelődő estéin lelke megtelt boldogságvesztése keseredett kínjával... Egy este így jött el megint a halott asszony... Egy kis lánykori fényképe feküdt az asztalon... azt nézte a társtalan férfi. Nagy fehér keze halálos

bágyadtsággal fonódott össze. Egy rohanva-szálló lepke repdesett a lámpa körül. Azt nézte. Azután szekrénykéjére egy pohár vizet tett és lefeküdt. A nagy erős ember teste szinte gyermekivé zsugorodott. Amint fáradtan lepihent, szinte valami szent nyugalom rakódott mindenre. Kibékülve érezte magát az egész világgal. Megszűnt a fájdalom mindenestül, mintha a forrása örök időkre kiapadt volna... Csak az volt az eszében, hogy mennyire szerette a feleségét... Eszébe jutott a fehér halott asszony két nagy álomlátó szeme, amely fölszárította csetlő-botló csalódásainak keserű könnyeit...

...A falóra hirtelen megállott. Semmi nesz nem zavarta a tépelődő embert... Annak pedig csodálatos név nélküli boldogság ült a szemébe... Félkarjára támaszkodva, sápadt kezével valami csillogó fehér port öntött a poharába... Megitta a boldogultak mosolygásával... És lassan kinyújtózott...

Gulyás Imre.

A hárfa.

(Irisznek.)

*Im itt a hárfa. Por-belepte,
beteg, ócska, törékeny szerszám.
Durva kezeztől érintelve
nem kell hang már rég a nyomán.
Játszál karcsú, lány ujjaiddal
az ócska hárfán, a lelkemen,
bús bánatos dal száll el róla,
Te Hozzád halkan, csendesen...*

Kovách Ernő (Ernosz.)

Temetnek.

A templomban szomorán végig jajgat a halottas-ének szava. A „szomorúszék”-ben két feketeruhás asszony síránkozik... Az elhunyt testvérei... Az ének után a pap hosszú prédikációban festi az elhunyt érdemeit, elbúcsúztatva minden ismerésétől...

A templom leghátulso padjában ezalatt egy magas, görnyedt, sápadtszájú asszony zokog. Keservesen, bánatosan... Szomorú idők szomorú órái perdülnek le megint előtte... Körülveszik régen elmúlt esztendőök könnyeszemű bánkódásai... Fiatal volt akkor a megboldogult... És úgy szerette őt... Vidám, édes, szabad délutánok frissen suhanó felújulásai úgy felidéznek a szép szál, szőke fiút... Milyen ábrándos kék szeme volt... Akaratos, erős tekintetű... Kis csendes város volt az, amelyikben akkor laktak. Éppen szomszédosan.

Napjában számtalanszor összetalálkoztak. Ha Sándor hazajött a gimnáziumból, mindjárt fölkeresték egymást... Minden perc olyan édesen esett, úgy elteltett gyermekségekkel...

Mikor aztán Sándor már a nyolcadik osztályt járta, komolyan beszélgetett sokszor:

— Én úgy érzem, Piroska, hogy te nem leszel az enyém...

— Hát annyira nem bírok bennem, Sándor?...

Ilyenkor mindig egy-egy csók lett a vége...

Sándor aztán egyszer csak elkerült. Ment tanulni tovább, hogy azt mondhasa majd az ő kis párocskájának: „Itt vagyok... Gyere hát velem! Most már elvihetlek...”

— De kötésgubancoló kezét közédugta a sors. Piroska egyedüli támasza, özvegy anyja, meghalt és rokonai rákényszerítették, hogy menjen férjhez... Gyenge volt szegény. Meghajlíthatták... Sándor ott maradt egyedül. Alig pár év rövid futása volt még hátra... Már szövögette jövőjét álmainak aranyszálai-ból... A véletlen azonban szétfűtötte számításait. Kártyavárnak bizonyult minden... Ott maradt a legérzékenyebb sebbel... Mindig el akarta felejteni Piroskát... De hiába... Halotta sokszor, hogy szenved, hogy a férje rosszul bánik vele. Eleinte bosszankodott, ha újságolták neki... De aztán valami önkínzó, dacos örömmel szívta magába...

És végre mégis újra összekerültek. Sándor aggregény maradt és hazaköltözött... A szomszédban kellett látni napról-napra a szomorúszemű asszonnyá feslett Piroskát... Olyan szép volt, olyan kívánatos...

...Az orgona sikoltó hangja megint bele-sír a templom hangtalanságába. De az asszony csak szövi tovább az emlékezést... Látja a magas, szőke embert, amint megint szerelmet követel tőle és érzi, hogy annak a két hatalmas szemnek a láttára hogyan veszítette el minden erejét... Úgy volt... Utána ment... Régi gyermek-szerelme sóváran marta fehér testét... Követelte a vére a jogát... Szerette azt a férfit... Semmit sem tart bűnnek, amit érette tett...

És eszébe jut, hogyan találta egy délután halva a nagy, szép szőke embert...

Az orgona még mindig sír... Azután elcsendesedik minden... Csak még egy magas, sápadtszájú asszony van a templom legutolsó padjában... Összefont két kezén nyugszik a homloka... Csak lassú lélekezése sejteti, hogy él... Talán sír... Vagy imádkozik!...

g-s.

Irodalom.

Oppenheimer: „Az állam“.

Megjelent a Világkönyvtárban.

Fordította: **Sebestyén Béla.**

Az újabb szociológia egyik kimagasló alakja Oppenheimer. Most megjelent munkája: „Az állam“ pedig egyike azoknak a könyveknek, amelyeket csak a legritkábban vehet kezébe az ember, olyannyira kevés számban teremnek. — Hogy mi a tárgyalási modora, rendszere, körülbelül megérthetjük, mihelyt tisztában vagyunk Oppenheimer történetfilozófiájával. Ő maga ezt így jellemzi: „Valamely korszak gazdasága úgy szólván keresztmetszete a szociális testnek, a történelme pedig a hosszmetzete. Egy bizonyos kor gazdaságában a térben, valamely nép történelmében pedig az időben nyilvánul meg a szociális törvény. *Történelem és gazdaságtan csak egy-egyugyanazon organizmus életének különböző szemlélései*“. Jól jegyzi tehát meg róla a kötet bevezetője, hogy „az ő szociológiájában minden gazdaság, de egyben minden história is“.

Az államot is ebből kiindulva, illetőleg ennek a principiumnak az alapján boncolja, fejtegeti Oppenheimer. A jogi szempontot nem figyelni, azzal nem törődik. „Az államot, mint társadalomlélektani intézményt tárgyalja, keletkezésétől és kibontakozásától egész a modern alkotmányos államig és megkísérli, hogy ennek alapján komoly prognózist állapítson meg a jövőben való továbbfejlődéséről“ — mondja maga. („Az állam“ 11. o.) Vagyis megállapítja az úgynevezett „szociológiai állameszmét“.

Ez az eszme Gumplovicz gráci egyetemi tanártól indult ki, de Oppenheimer fejtette ki a legszebben s ő adta ezáltal az államnak egy olyan magyarázatát, amely a maga merész és új konstrukciójában igazán eltér valamennyi államelmélettől.

Természetesen nekünk nincs módunkban az, hogy átfussuk, kövessük azt a gondolatmenetet, amelyet Oppenheimer megtesz, hogy tételéhez jusson. Ő ugyanis külön-külön fejezeteket szentel a kezdetleges, feudális, a tengeri, a hűbéri és az alkotmányos állam kifejlődésének, vizsgálva ezek után az állami fejlődés irányát, a nagybirtok keletkezését s a szociális állam és a Malthusianizmus viszonyát.

Részünkről e helyen teljesen elég ideiktatni az ő végső konzekvenciáját. Az pedig így szól: „Az állam keletkezése szerint egészen, lényege szerint pedig létének első kezdetein csaknem kizárólag olyan társadalmi berendezés, amelyet egy győzelmes embercsoport erőszakolt rá egy legyőzöttre, azzal az egyellen céllal, hogy az utóbbiakon való uralmát szabályozza s belső lázongások és külső

támadások ellen biztosítsa. Az uralomnak végső törekvése: a legyőzöttek gazdasági kizsákmányolása“.

A példák egész tömegével igazolja, hogy ez mindenütt így van. „Mindenütt egy harcias, vad törzs támadja meg egy kevésbé harcias nép határait, nemesi osztálynak nyilvánítja magát és megalapítja a maga államát“. („Az állam“ 16. o.) Nem kivétel szerinte az Unio sem. Ennél ugyanis az a helyzet, — mondja, — hogy a kiuzsorázandó, robotot végző embertömegek *maguktól* importálódnak, tömegesen vándorolván ki oly kezdetleges államokból, ahol túlságos a kizsákmányolás, azonban szabad a költözködés.

Es tételét általában egész munkáján keresztül kérlelhetetlen logikával bizonyítja. Rendkívül értékes emiatt ez a könyv, mert nagy szempontból nézi az államot s az összes vele foglalkozó tudósok megállapításainál átfogóbban és mélyebben definiálja annak mibenlétét és tárgyalja azt alakulásának stádiumaiban.

g—s.

Folyó ügyek.

Az október 27-én megtartott tiltakozó népgyűlésen az akadémiai ifjúság derekasan helyt állott ígéretének.

Délelőtt 11 órakor zászlók alatt vonultak ki a pályaudvarra s a megérkezett ellenzéki vezéreket, sorfalat állva, lelkes éljenzéssel fogadták.

Délután 2 órakor testőrséget alkotva kísérték el a képviselőket a városháza udvarára s mindvégig lelkesedéssel hallgatták hazánk legnagyobb politikusainak szónoklatát. Apponyi, Batthyány, Károlyi grófok, Szmracsányi és mások után a függetlenségi ifjúság nevében Gulyás Imre joghallgató tartott beszédet, melyben különösen a következőket emelte ki:

„A debreceni kollégium akadémiai ifjúsága, büszkén mondom ki ezen a helyen, hogy megértette az idők hívó szavát. Amikor a szenvedélyek felkorbácsolták az egész nemzet közvéleményét, amikor a magyar parlamentárizmus válságos arculütéseket szenvedett, akkor átlátta Csokonai népe, hogy az ő gerundiumokat ismét izmos markába kell ragadnia és megforgatni a feje felett. Eljött az ifjúság minden függetlenségi érzelmű tagja, tanúsítani azt, hogy az egyesült ellenzékkel egyet érez, eszméiért magáévá teszi, mert csak ezekben látja a kivetető utat a nemzeti boldogulás napfényes jövődjébe.

Mert akárhogy csúrik-csavarják is ellenégeink a dolgot, mégis az az igazság, hogy az

ellenzék vezető emberei, mint a magyar nemzeti közvélemény képviselői állanak előttünk. Valamennyien olyan pozíciójú emberek, akik történelmi osztályok tagjai és mindemellett a modern demokratikus törekvések zászlóvivőivé szegődtek.

És épen emiatt az ifjúság a mai züllött politikai viszonyok között sem veszítette el a hitét. Összeszorított ököllel és a dühtől vonagló ajakkal nézte azt a gyalázatos kúfárkodást, amely szeme láttára ment végbe. De ez olyan fórumon történt, ahol ő nem tehetett semmit. Most azonban a mi óránk is ütött. Vállunkon a kötelesség, hogy legszentebb jogaink eltiprásakor tiltakozó szavunkat fölemeljük.

A felhők gyülekeznek fejkünk felett. Ha minden változatlanul marad és megtorlás nem jár nyomában, ilyen viszonyok között Bécsnek lehető lesz mindent, de mindent keresztülvinni nálunk. Megerősödött a katonaság, de áldozataiért a nemzet semmit sem kapott, sőt alkotmányát tépték meg szentségtörő kezekkel... *A magyarban pedig jorr a vér, évszázados küzdelmek emléke kísértve visszajár, kitagadott néposztályok érvényesülést keresnek, haladó osztályok elvesztették önzésükben a haladás vaskényszerűsége iránti legkisebb érzéküket is... És mi még kétkedhetünk abban, hogy miképen vélekedjünk?*

Nem, mélyen tisztelt uraim! Az ifjúság nevében kiáltom, hogy ha ezeréven át megvédtük alkotmányunkat, ne engedjük elveszni most. Újonnan bebizonyosodott, hogy Bécs mindig talál elvakult magyart soraink között, aki az osztrák imperiálizmus zászlóját emeli. Becsületes hazafiúi kötelességünk ez ellen most is síkra szállani. És ezt csak úgy tehetjük, ha az ellenzék mellé állunk, mert *az képviseli most a nemzet, a magyarság igazi meggyőződését és amellet a demokratikus eszmék szellemében való haladást.* Támogatnunk kell tehát jövő nagy küzdelmeiben, mert minden igaz magyarnak ez a legszentebb kötelessége és ahogy ezt teljesítettük, ahogy elősegítettük nemzetünk szabadságát és demokratikus haladását, úgy áld meg az Isten, a népek nagy Istene bennünket.

Ezt izeni Csokonai nótás népe!...

A kollégium függetlenségi érzelmű tanuló ifjúságának a kiküldöttje mondotta ezeket a szavakat s így ezt mintegy hitvallásnak tekinthették azok, akik hallgatták és megbizonyosodhattak ez innen-onnan kikapott mondatokból afelől, hogy *ifjúságunk híven őrzi nemzeti tradícióit és féltő gonddal lesi az ország sorsát, mindig óva, mindig ápolva a szabadság és függetlenség gyönyörű álmódásait...*

A gyűlés után a Kossuth-nótát énekelve vonult végig az ifjúság a Piac-utcán s a kollégium előtt a Himnusszal szétoszlott.

Október 6. A főiskolai ifjúság, mint mindig, úgy most is lerotta hálás kegyelete adóját a vértanúk emlék-napján. Az ünnepély a M. I. Ö. T. rendezésében folyt le vasárnap délután a kollégium dísztermében. A műsor a következő volt: 1. Gyászének. Énekelte a főiskolai kántus. 2. Megnyitó beszéd. Tartotta Kolozsváry Kiss László a M. I. Ö. T. elnöke. 3. „Az aradi vesztőhelyen“. Várad Antaltól. Szavalta Gönczy Sándor th. 4. Ünnepi beszéd. Tartotta: R. Kiss István dr. bölcs. akad. tanár, a M. I. Ö. T. felügyelő tanára. 5. „Mi a haza?“ Ábrányi Emiltől. Szavalta: Fülöp Ferenc th. 6. Himnusz. Énekelte a főiskolai kántus Mácsai Sándor tanár vezetésével.

A Magyar Irodalmi Önképző Társaság szept. 20-án tartotta alakuló gyűlését, melynek tárgya a tisztikar megválasztása volt. Elnök lett: Kolozsváry Kiss László th., alelnökök: Kovách Elemér jh. és Szabó Lajos bh., titkár: Fehér Géza bh., főjegyző: Koós Elemér th., aljegyző: Vecsey Géza th., pénztáros: Soós Tamás bh. A „Főiskolai Lapok“ szerkesztője Gulyás Imre jh. és kiadóhivatali főnök: Kathona Mihály jh. lett.

Zászlótartók. Az 1912 október 16-án d. u. tartott akadémiai nagy gyűlésen választotta meg a főiskolai ifjúság mindhárom fakultásból a zászlótartókat Kolozsváry Kiss László th., Fráter Sándor jh. és Fehér Géza bh. személyében, kik azonnal le is tették az esküt Bányay Lajos szénior előtt.

Apponyi Albert gróf 28-án d. e. megtekintette a kollégium nevezetességeit s a református nagytemplomot. Az ifjúság nagy ovációban részesítette a nagy államférfit.

Függetlenségi értekezlet. A „Debreceni függetlenségi kör“ helységében 1912 október hó 18-án este értekezletet tartott az akadémiai ifjúság. Először is Bacsó József elnök üdvözölte az ifjúságot, majd Löfkovics szociáldemokrata titkár és Juhász Nagy Sándor buzdították és kérték, hogy az október 27-én tartandó tiltakozó népgyűlésen vegyen részt. Az ifjúság Gulyás Imre jh., Boruzs Lajos th. és Fehér Géza bh. elnöklete alatt egyhangúlag elhatározta, hogy a népgyűlésen megjelenik s szónok által fogja tolmácsolni a függetlenségi érzelmű ifjúság érzelmeit. Szónokul Gulyás Imrét választották meg egyhangú lelkesedéssel s az ifjúság és a függetlenségi kör közötti összeköttetés fentartására egy tizenkét tagú bizottságot alakítottak.

Széniori beiktatás. Bányai Lajos főiskolai szénior október hó 26-án d. e. 10 órakor tartotta székfoglaló értekezését „Jézus, az Isten fia“ címmel, fényes ünnepség keretében. Az ünnepélyen jelen volt dr. Baltazár Dezső püspök is, s buzdító beszédet intézett az új széniorhoz

és az ifjúsághoz. Lencz Géza akadémiai rektor tartott még beszédet, mely után Bányay szénior letette az esküt s hálás szavakkal mondott köszönetet a meleg ünneplésért.

Az Irodalmi Társaság működése. A M. I. Ö. T. nagyon szép reményekre jogosít bennünket eddigi tevékenységével. Rendes gyűlései az eddigiekhez viszonyítva határozottan magasabb nivón állanak. — A kollégiumi ifjúság dolgozni szerető tagjainak színe-java ott működik vállvetve a Társaság életképességében. Agilis elnöke és általában tisztikara megmozgat minden követ, hogy az egyesület működése minél eredményesebb legyen. Legújabbán pedig az elnök arra az igen életrevaló gondolatra bukkant, hogy a vidéken rendezendő irodalmi estélyek segítségével szerettesse és ismertesse meg a társulatot a környék intelligenciájával. Erre nézve az első kísérlet Hajdúnánáson történt, ahol Kolozsvári Kiss László és Tóth Gyula lapunk szerkesztőjével egyetértve intézték el az előzetes tennivalókat. — 26-án d. u. 5. órai kezdettel aztán le is folyt a kis estély, amelynek erkölcsi sikere páratlanul kielégítőnek mondható. Nem is csoda különben, mert hiszen olyan emberek szerepeltek, akik csak dísz adhatnak egy ilyen estélynek. Nagyon tetszett is minden szám, a kvartett, K. Kiss László melodráma-előadása, Kowách Ernő igazán nagy stílusú és művészi Ady-interpretációja, Gulyás Imre költeményei és Tóth Gyula végtelenül ügyes, pompás monológja, amelyet bizonyára nem feled el egyhamar a nánási publikum.

Kár, hogy a szakadó eső miatt sokan elmaradtak, de a cél így is eléretett. Elmondhatjuk ezt ama kollégáink felől is, akik szerencsések voltak megpróbálni az estély után a tanári kar néhány kedves tagjának vendégszeretetét és akik közül némelyek csak másnap dél felé kerültek be Debrecenbe, kedves Brassay Károly és Szilágyi Dezső bátyáink aranyos családi körét, vendéglátó szívességét — és borait emlegetve.

A rendezésben dicséret illeti Spánuel Vince főgimn. tanárt, aki minden lehetőet megtett a társaságnak és aki még ma is sajnálja, hogy vendégei az elnök példáját követve már szombaton este megugrottak tőle — és köszönettel tartozunk végül Jókay Lajos tanár úrnak, a Budapesti Hírlap aranyos humorú, meleg lelkű tárcaírójának, aki egy kedves felolvasásával szaporította meg emlékeink számát. Későbbben, a hó végén pedig Nyirbátorban lesz fényesnek ígérkező irodalmi est. Az elnökség az előleges lépéseket megtette és amint értesülünk, Bátor közönsége a legnagyobb örömmel fogadta, hogy a társulat ily kellemes estélyt szerez számukra.

Joghallgatók Önképző Társasága. A Joghallgatók Önképző Társasága szeptember hónapban tartott első közgyűlésén tisztségviselőit megválasztotta. Elnök lett: Gulyás Imre 3 jh., főjegyző: Kathona Mihály 3 jh., titkár: Kovács Béla 3 jh., pénztáros: Kovách Elemér, ellenőr: Délceg Imre 2 jh., könyvtáros: Osváth László 3 jh., aljegyző: Mártha József 1. jh. — Úgy látszik, ez az egyesület is új életre kel. Legalább is merjük hinni. Elnöke, Gulyás Imre, olyan tervekkel áll elő, amelyek alkalmasak arra, hogy a különben rendkívül pangó és terméketlen életű társaságnak a vérkeringését megindítsák. Mert a mai állapot csakugyan tarthatatlan is. Minden ügy elhanyagolva, minden pusztulóban. Kell az önképzőkörnek egy erős kezű elnök, aki meggátolja a további bomlást s aki talpraállítsa energiájával mindazt, ami veszendőbe menne. Nagyon természetesen szükséges ehhez mindenekelőtt a tagok szorgalma és buzgósága is. Ez ideig volt már több választmányi ülés, amelyeken a „Jogászélet” végleges elszámolását fogadták el, bizottságokat küldöttek ki, a közgyűlési ügyeket készítették elő. Okt. 30-án pedig rendes közgyűlés volt; a rendkívül kedves és barátságos elnöki kezelés folytán igen élénk vita alakult ki s nagy figyelemmel élvezték a tagok a felolvasásokat is, amelyek közül egyik a Kovács Béláé volt, címe: A köteles rész; a másik pedig az elnök, Gulyás Imre székfoglalója: „Dolus culpa, casus közti különbség”.

A Debreceni Akadémiai Athlétikai Club szeptember 24-én tartott közgyűlésén tisztségviselőikül a következő tagokat választotta meg. Elnök Kolozsvári Kiss László, alelnökök: Kovács Elemér 4. jh., Dancsházy Sándor 4. th és Fehér Géza 4. bh., titkár: Csiky Béla 4. jh., háznagy: Kathona Mihály 3. jh., jegyzők: Csatári Gyula 4. th., Gyöngyössi Bálint 2. th., pénztáros: Marton Sándor 3. th.

A szerkesztő postája.

O. G. Kérjük a munkáját.

F. Gitta. Levelét vettem, verse kedves, de én nem használhatom, mert túlságosan egyéni jellegű. Hanem valami mást! Nem nagysád hívatott a múltkor.

Kertész. Kassa. Lapodra nem válaszolhatok, mert semmit sem tudok a kérdésről. Magánjogból nálunk nem jó a Kolozsvári.

S. F. Lapunkból megtudhatja, hogy az estély tényleg megtörtént. Nagyon kedvesen. Csak néhány versemet olvastam fel. Lehetett volna többet is.

M. E. Nekünk is szabad ám írni.

Sz. D. Roppant jó emlékeket hagyott.